

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การให้สุขศึกษาเกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกเป็นขั้นตอนสำคัญในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ถึงโรคไข้เลือดออก พาหนะนำโรค การแพร่ระบาด ความรุนแรงของโรคไข้เลือดออก จนทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ซึ่งโรคไข้เลือดออกเป็นโรคติดต่อที่นำโดยยุงลาย พบการระบาดครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2501 ตลอดระยะเวลา 40 กว่าปีที่ผ่านมา โรคไข้เลือดออกยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุข ที่สำคัญโดยแนวโน้มของการเกิดโรคพบว่าสูงขึ้นเรื่อย ๆ อย่างน่าวิตก วิธีการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกที่ดีที่สุดในปัจจุบันคือ การกำจัดลดแหล่งเพาะพันธุ์ ยุงลายและพยายามหาทางป้องกันไม่ให้ยุงลายกัด โรคไข้เลือดออกมีกระบาดในฤดูฝนระหว่างเดือน พฤษภาคม - กันยายนของทุกปี และผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 5-14 ปี ปัจจุบันมีการแพร่ระบาดของโรคอย่างกว้างขวาง โดยจะพบผู้ป่วยได้ทุกจังหวัดของประเทศซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านการแพทย์ สาธารณสุข เศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก (กระทรวงสาธารณสุข, 2542 : 1 - 2)

สถานการณ์โรคไข้เลือดออกของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501-2547 จะพบว่าอัตราการป่วยมีแนวโน้มสูงขึ้นมาโดยตลอด ต่างจากอัตราการตายที่ลดลงอย่างช้า ๆ ก็ตาม สำหรับอัตราการตายนั้นลดลงมากอย่างเห็นได้ชัด จากร้อยละ 1 ในปี พ.ศ. 2501 อัตราการตายลดลงเหลือเพียงร้อยละ 0.08 ในปี พ.ศ. 2547 (สำนักงานควบคุมโรคไข้เลือดออก, 2548 : 1) ในปี พ.ศ. 2541 - 2547 ได้เกิดการระบาดของโรคไข้เลือดออกอย่างรุนแรง 2 ครั้ง คือ พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2544 โดยในปี พ.ศ. 2541 มีผู้ป่วยจำนวน 129,682 ราย อัตราการป่วย 211.42 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 424 ราย และในปี พ.ศ. 2544 อัตราผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นอย่างมาก มีจำนวนผู้ป่วย 132,082 ราย อัตราการป่วย 213.45 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 238 ราย เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2540 พบว่าอัตราการป่วยในปี พ.ศ.2544 ซึ่งมากกว่า 50 ต่อแสนประชากร และอัตราป่วยใกล้เคียงกับ พ.ศ. 2541 (องอาจ เจริญสุข, 2544 : 2) ทุก ๆ ปีจะมีรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ทั้งจากเขตเมืองและเขตชนบทแต่บางปีพบว่าในเขตชนบทมีจำนวนผู้ป่วยมากขึ้น อาจเป็นเพราะสังคมเมืองได้เริ่มขยายเข้าไปในเขตชนบท นอกจากนั้น ยังพบว่าในเขตเมืองมักมีรายงานผู้ป่วยอย่างสม่ำเสมอเกือบเท่ากันทั้งปี ในขณะที่ในเขตชนบทจะมีรายงานผู้ป่วยสูงในช่วง เดือนพฤษภาคม - พฤศจิกายน เท่านั้น

(สิวิกา แสงธาราทิพย์.2544 : 2 – 6) ในส่วนของสถานการณ์โรคไข้เลือดออกจังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ.2544-2547 พบอัตราการป่วย เป็น 471.73, 171.80,157.06,62.04 ตามลำดับ ซึ่งเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในส่วนอัตราการป่วยตายเป็น 0.08, 0.10, 0.17, 0.14 ตามลำดับ ซึ่งเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอโกรกพระ. 2547 : 1)

ในการนี้ กระทรวงสาธารณสุข การดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกให้มีอัตราป่วยของประชากรลดลงอยู่ในระดับไม่เกิน 50 ราย ต่อประชากรแสนคน ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุข จึงเสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกขึ้น เพื่อระดมความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทำเป็นแผนแม่บทแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกทั้งนี้เป็นแผนชี้นำทิศทางการแก้ไข ปัญหาโรคไข้เลือดออก ตามแนวคิดในการพัฒนาคน และ สภาพแวดล้อมในครัวเรือน และ ชุมชน ตลอดจนเทคโนโลยีในการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยเน้น การให้ความรู้ในและนอกโรงเรียน ขยายผลสู่บ้านและชุมชนในหมู่บ้านที่อยู่อาศัยสำหรับประชาชนทั่วไปให้อาสาสมัครสาธารณสุข เป็นองค์กรหลัก ในการแนะนำติดตามการควบคุมและกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย พร้อมทั้งความรู้ โดยสื่อต่างๆ ในวงกว้างและระดับท้องถิ่น (กระทรวงสาธารณสุข. 2542 : 2 - 3)

อาสาสมัครสาธารณสุข ถือว่าเป็นกำลังสำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับ ประชาชนและกระจายอยู่ทุกหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขได้รับการอบรมให้มีความรู้พื้นฐานใน ด้านการควบคุมป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพและรักษาพยาบาลเบื้องต้น คอยแนะนำและช่วยเหลือ ประชาชนในเรื่องสุขภาพอนามัย ด้วยใจรักและมีความเสียสละอย่างแท้จริง

อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทประชาชนมีอาชีพ เกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนมีอาชีพรับจ้างและมีนักเรียนที่ต้องเข้ามาศึกษาในจังหวัด นครสวรรค์ ทำให้มีการติดเชื้อไข้เลือดออก และนำไปแพร่กระจายในอำเภอโกรกพระได้ ซึ่งอำเภอ โกรกพระ พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกทุกปี พ.ศ.2544-2547 พบอัตราการป่วย เป็น 644.23, 184.55,138.47,54.25 ตามลำดับ ซึ่งเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และจำเป็นต้องขอความร่วมมือจาก อาสาสมัครสาธารณสุขในการประชาสัมพันธ์ การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก (สำนักงาน สาธารณสุขอำเภอโกรกพระ .2547: 10)

ซึ่งผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการดำเนินงานการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และ การลดอัตราการป่วยของโรคไข้เลือดออก จึงต้องอาศัยรูปแบบ การให้สุขภาพที่มีความชัดเจน และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสภาพพื้นที่ควบคู่ไปกับการดำเนินงานตามโครงการควบคุม โรคไข้เลือดออกในชุมชน และการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกใน ครอบครัวและราษฎรในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ และ มีพฤติกรรมการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์

อยู่ภายในบ้านเรือน และ ในชุมชนของคน เพื่อจะส่งให้ การดำเนินงาน ป้องกันโรคไข้เลือดออก ประสบความสำเร็จต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาการให้สุศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการให้สุศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาปัญหาการให้สุศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์เกี่ยวกับ ด้านบุคลากร ด้านเนื้อหา ด้านสื่อ และวิธีการให้สุศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมนำปัญหาดังกล่าวมาสร้างเป็นรูปแบบการให้สุศึกษาในการป้องกัน และ ควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงที่ 1 ในการหาปัญหาการให้สุศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข ประชากรได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 559 คน และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด.2535 : 40) จำนวน 226 คน

ช่วงที่ 2 ขึ้นสร้างรูปแบบการให้สุศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ปัญหาการให้สุศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ

ช่วงที่ 2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ รูปแบบการให้สุขศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ความคิดทางด้านการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

การให้สุขศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างเป็นระบบให้มีเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อเจตคติและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง

โรคไข้เลือดออก หมายถึง โรคที่ติดต่อนี้เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง โดยมียุงลายเป็นพาหะนำโรค ผู้ป่วยมักมีอาการไข้สูง 2 – 5 วัน บางอาจมีผื่นแดง หรือจุดเลือดได้ผิวหนัง ตามร่างกาย คลื่นไส้ อาเจียน ถ่ายอุจจาระดำ คับโต ช็อค หรืออาจถึงตายได้

อาสาสมัครสาธารณสุข หมายถึง บุคคลที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านแต่ละกลุ่มใน อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผ่านการอบรมจากกระทรวงสาธารณสุข ในการวิจัยครั้งนี้อาสาสมัครสาธารณสุข มีบทบาทเป็นผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง หรือ ส่งเสริมพฤติกรรม การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้าน ได้แก่ การรับแจ้งข่าวสารแก่ประชาชนในชุมชนที่รับผิดชอบ และ เจ้าหน้าที่ การแนะนำเผยแพร่ความรู้ และชักชวนให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย

การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก หมายถึง การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ด้านกายภาพ ด้านสารเคมี ด้านชีวภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบปัญหาการให้สุขศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

2. ได้รูปแบบการให้สุขศึกษาในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์